

Henryk Kondziela

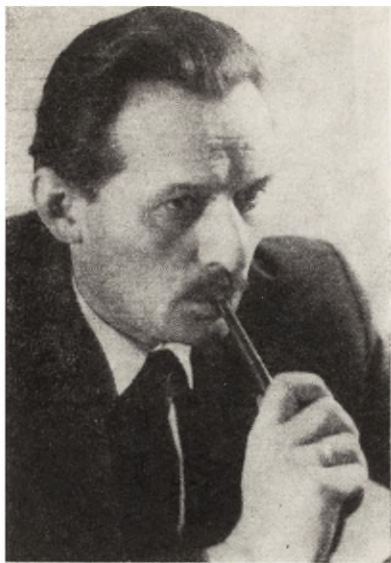
Mgr Jerzy Łomnicki (1920-1981)

Ochrona Zabytków 38/1 (148), 63-64

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WSPOMNIENIE POŚMIERTNE

Mgr Jerzy Łomnicki (1920–1981)

W dniu 8 grudnia 1981 r. odszedł przedwcześnie z naszego środowiska mgr Jerzy Łomnicki, historyk sztuki, długoletni i bardzo zasłużony Wojewódzki Konserwator Zabytków województwa poznańskiego oraz inicjator, założyciel i wieloletni dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy.

Urodził się w rodzinie rolniczej 10 kwietnia 1920 r. w Krakowie. Dzieciństwo spędził z rodzicami we wsi Sokolnik (woj. tarnopolskie), gdzie uczęszczał do szkoły podstawowej. Siódmą klasę szkoły podstawowej ukończył w 1935 r. w Trombowli. Następnie rozpoczął naukę w gimnazjum.

W grudniu 1939 r. z rodziną został wysiedlony do Częstochowy i tutaj w roku szkolnym 1940–1941 kontynuował naukę w gimnazjum mechanicznym. Następnie w 1941 r. w Krakowie związał się z podziemnym ruchem oporu. Został skierowany do tajnej Szkoły Podchorążych w Warszawie, którą ukończył w 1942 r. Przez dowództwo Armii Krajowej został wraz z oddziałem w 1942 r. przerzucony do Lwowa, a stamtąd do działalności konspiracyjnej w powiecie Stryj.

Oficjalnie do wyzwolenia w 1944 r. pracował jako księgowy w niemieckim majątku państwowym w Żydaczowie.

Do początku 1945 r. pracował w Stryju jako główny księgowy w „Lespromhozie”. W październiku 1944 r. zawarł związek małżeński z Joanną Sypień, a w styczniu 1945 r. był repatriowany do Polski do Krajewic (woj. poznańskie), gdzie objął gospodarstwo rolne. Tu rozpoczął także działalność społeczną w maju 1945 r. jako sekretarz gromadzki „Samopomocy Chłopskiej”.

W 1948 r. zdał gospodarstwo rolne i wraz z rodziną udał się do Wrocławia. Tutaj podjął naukę w szkole średniej i w 1949 r. uzyskał maturę, aby następnie rozpocząć studia historii sztuki na Uniwersytecie Wrocławskim.

We Wrocławiu w 1948 r. wstąpił do Związku Młodzieży Polskiej, a następnie do Zrzeszenia Studentów Polskich. Pracę zawodową rozpoczął w czasie studiów w 1950 r. w Muzeum Śląskim jako instruktor, gdzie pracował do sierpnia 1952 r.

W 1952 r. ukończył pierwszy stopień studiów historii sztuki w Uniwersytecie Wrocławskim i przeniósł się do Poznania na drugi stopień studiów magisterskich, który ukończył w 1954 roku; równocześnie w Zakładzie Historii Sztuki Uniwersytetu Poznańskiego we wrześniu 1953 r. podjął pracę jako asystent. W 1953 r. został członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Studia historii sztuki ukończył w maju 1954 r., pisząc pracę magisterską pt. *Zamek w Brzegu*.

Następnie 1 czerwca 1954 r. podjął pracę w Wydziale Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu jako Wojewódzki Konserwator Zabytków. Na tym stanowisku rozpoczął niesłychanie aktywną, wielostronną, trwającą prawie czternaście lat działalność konserwatora, badacza i popularyzatora zabytków, a także organizatora ważnych przedsięwzięć.

W czasie pełnienia przez Niego funkcji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jedno z największych wówczas terytorialnie województw w kraju, posiadające ponad 11% zabytków całej Polski (drugie miejsce po woj. wrocławskim), uzyskało pełną ewidencję zabytków nieruchomych i ruchomych. Dużo uwagi poświęcał także ewidencji ginących zabytków budownictwa drewnianego, a szczególnie wiatrakom, dla których zlecił wykonanie specjalnej inwentaryzacji wobec grożącej im zagłady.

Z Jego inicjatywy wydany został w 1958 r. w formie skryptu informator pt. *Przegląd zabytków województwa poznańskiego*. Przegląd ten, rozprawdany głównie wśród architektów powiatowych, kierowników wydziałów kultury i aktywu społecznej opieki nad zabytkami PTTK, przyczynił się do uratowania przed zagładą wielu obiektów, a także stał się doskonałym środkiem propagującym zabytki województwa poznańskiego.

W pierwszych latach działalności konserwatorskiej ważnym odcinkiem pracy była odbudowa Starego Miasta i Starego Rynku w Poznaniu. Jerzy Łomnicki opracował nadzór nad pracami realizacyjnymi oraz był konsultantem projektów przygotowywanych w tzw. Pracowni Staromiejskiej „Miastoprojektu”. Równocześnie jednak był inicjatorem wielu prac zabezpieczających i konserwatorskich na terenie całego województwa poznańskiego. Dla umożliwienia szybszej realizacji prac rozwinął działalność projektową, a przede wszystkim wykonawczą, działającej przy urzędzie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków tzw. Brygady Wykonawstwa Konserwatorskiego, która później dała początek wykonawstwu remontowo-konserwatorskiemu PP Pracowni Konserwacji Zabytków w Poznaniu.

Pod Jego nadzorem konserwatorskim przygotowywano dla setek obiektów dokumentację projektowo-konserwatorską, popartą badaniami architektonicznymi i studiami historycznymi, oraz przeprowadzono mniejsze lub większe prace konserwatorskie, dokonując niekiedy znaczących w historii sztuki polskiej odkryć. Nie sposób wymienić tu wszystkie ważniejsze chociażby osiągnięcia zaznaczające się w tak różnych rodzajach prac, jak konserwacja ruin, zamków, pałaców i dworów, architektury sakralnej, budownictwa małomiasteczkowego i wiejskiego, ochrona zabytkowych zespołów urbanistycznych i zespołów miejskich, zabytkowych parków czy ochrona i upamiętnienie miejsc walki i męczeństwa narodu polskiego.

Przy niesłychanej aktywności zawodowej, stałych wyjazdach na inspekcje w teren, znajdował czas na pracę społeczną w PTTK, szczególnie dużo uwagi poświęcając ruchowi społecznych opiekunów zabytków. Był organizatorem lub współorganizatorem wielu fachowych konferencji specjalistycznych lub popularnonaukowych, poświęconych problemom ochrony i konserwacji zabytków województwa poznańskiego, a przy tym znajdował czas na własne referaty lub przygotowywane głosy w dyskusji.

Od początku działalności konserwatorskiej pasjonowały Go nie tylko problemy konserwatorskie, ale także badawcze Ostrowa Lednickiego. Prace na wyspie rozpoczął już w 1955 r., a w 1961 r. został oficjalnie kierownikiem badań wykopaliskowych na Ostrowie Lednickim, jakkolwiek faktycznie, współpracując z Instytutem Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, prace te prowadził już od sześciu lat. Był to zresztą obiekt, któremu poświęcił się bez reszty. Dokonał wielu znaczących odkryć na dnie Jeziora Lednickiego, stosując tu po raz pierwszy, przy współudziale zespołu pletwonurków PTTK, badania podwodne.

Równie owocne były także badania archeologiczne prowadzone na wyspie, w czasie których odkrył wiele nie znanych elementów budowli przedromańskich i romańskich. Pierwszym podsumowaniem tych prac była publikacja wydana w 1968 r. pt. *Ostrów Lednicki. Pomnik historii kultury narodu polskiego*.

W 1968 r. postanowił zainteresowania swoje i umiejętności organizacyjne poświęcić tylko i wyłącznie sprawom Ostrowa Lednickiego. I tak, rezygnując na własną prośbę ze stanowiska Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, 1 stycznia 1969 r. został powołany na stanowisko najpierw dyrektora Rezerwatu na Ostrowie Lednickim, a później zorganizowanego przez siebie od podstaw Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy.

Teraz nareszcie cały czas mógł poświęcić problematyce, która fascynowała Go i pasjonowała od początku działalności na ziemi wielkopolskiej. Dotychczas bowiem najczęściej na prace badawcze na Ostrowie Lednickim poświęcał własny urlop w okresie letnim. Dalej prowadził badania archeologiczne i niezbędne prace konserwatorskie przy znanych poprzednio i odkrytych resztkach budowli przedromańskich i romańskich. Był tu również jak dotychczas twórczo niespokojny i w dalszym ciągu niesłychanie aktywny, nie ograniczał się tylko do muzeum – rezerwatu na wyspie. Wrócił do swych wczesnych zainteresowań budownictwem drewnianym, i wtedy, gdy inni ciągle jeszcze dyskutowali o potrzebie budowy skansenu wielkopolskiego, zgromadził kilka obiektów budownictwa ludowego Wielkopolski i ustawił je na wschodnim przyczółku dawnego mostu, a obecnej przeprawy promem na wyspę. Tym samym stworzył pierwszy w Wielkopolsce skansen budownictwa ludowego, ratując od zagłady kilka obiektów. Przy czym nie można pominąć faktu, że Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy powstało i rozwijało się dzięki Jego niesłychanemu uporowi i osobistemu zaangażowaniu; bez reszty poświęcał czas obiektowi, który stał się jeszcze jednym znaczącym dziełem Jego życia. Starał się także wskrzesić stare legendy związane z wyspami lednickimi i Ziemią Polan przez organizowanie specjalnie przygotowywanych spektakli teatralnych, np. Noc Kupały i Topienie Marzanny ściągały tu zawsze wielu turystów i stałych miłośników tego pięknego regionu Wielkopolski.

Nie poprzestawał jednak na tym, co już dokonał. Podjął starania o budowę Wielkopolskiego Parku Etnograficznego nad Jeziorem Lednickim. I ten zamiar uwieńczony został sukcesem. Uzyskał odpowiedni teren, zlecił opracowanie projektu, wytypował obiekty, które miały reprezentować typowe dla całej Wielkopolski budownictwo wiejskie połączone z założeniem dworskim i rozpoczął realizację tego zamierzenia. W stosunkowo krótkim czasie Wielkopolski Park Etnograficzny wypełnił się szeregiem przeniesionych i ustawionych obiektów. Niestety, nie doczekał się jego otwarcia.

Wiosną 1981 r. bardzo poważnie zachorował, a po długim pobycie w szpitalu, w okresie rekonwalescencji postanowił zrezygnować we wrześniu 1981 r. ze stanowiska dyrektora Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Ministerstwo Kultury i Sztuki powołało Go na swego konsultanta i rzeczoznawcę ds. muzeów skansenowskich.

W ostatnich dwóch latach wrócił do jeszcze jednej sprawy, której nie udało mu się zrealizować jako głównemu inicjatorowi w latach pięćdziesiątych, a mianowicie powołania do życia Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków.

Jesienią 1980 r. na zjeździe konserwatorskim w Lublinie zgłosił tę inicjatywę ponownie. Spotkała się ona z pełnym poparciem i został jednogłośnie wybrany przewodniczącym grupy założycielskiej stowarzyszenia. Wraz z grupą członków założycieli podjął prace nad przygotowaniem statutu i zabiegami o rejestrację Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków, tym razem ze skutkiem pozytywnym. Doprowadził do zwołania pierwszego walnego zebrania stowarzyszenia w październiku 1981 r. Został wówczas wysunięty na kandydata na prezesa, nie przyjął jednak żadnej funkcji, uzasadniając to złym stanem zdrowia. Zgodził się natomiast po usilnych prośbach na wybór na członka Zarządu, w którym aktywnie zaczął działać.

W dniu 8 grudnia 1981 r. zmarł nagle w Lednogórze.

Przedwcześnie odszedł od nas znakomity konserwator zabytków i dyrektor muzeum. Wspomniał kolega i przyjaciel, wszystkim życzliwy, dobry człowiek. Zabrakło Go, ale żyć będzie Jego dzieło i pamięć o niespożytej, jak się zdawało, energii i entuzjazmie. Za zasługi na polu ochrony zabytków i muzealnictwa odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką Honorową Województwa Poznańskiego oraz wyróżniony Nagrodą Wojewódzką w dziedzinie kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu.

Henryk Kondziela